

Fra arkivet: 1966

PUBLISERT 6. november 2018

Psykologien i Sovjet-samveldet

Etter mange års isolasjon slår endelig sovjet-russerne sine porter opp og ønsker vestens psykologer velkommen. Og reaksjonene lot ikke vente på seg. 4000 psykologer fra hele verden dro til Moskva hvor 2000 sovjet-psykologer sto for vertskapet. Interessant nok var halvparten av gjestene amerikanere.

(...)

Det hovedinntrykk man sitter igjen med er at sovjet-psykologien har funnet sin plass innenfor sovjet-systemet for øvrig. Et viktig tidsskille er tydeligvis oktoberrevolusjonen i 1917. Professor Smirnov understreket i sin brede presentasjon av sovjet-psykologien (...) hvordan vitenskapens frie utvikling først ble sikret gjennom revolusjonen. Før den tid var psykologien i altfor sterk grad dominert av konservative psykologer som ble støttet av de offisielle, tsaristiske kretser, hevdet han. På den annen side ble representantene for den progressive psykologi direkte forfulgt av tsar-regjeringen. (...) Sechenov ble tvunget til å forlate universitetet, mens Pavlov måtte slite med en elendig økonomi, skjønt han forlengst hadde oppnådd verdensberømmelse.

Disse forholdene ble endret med revolusjonen, og Smirnov nevnte hvordan Lenin gikk inn for at Pavlovs laboratorium måtte få all mulig støtte allerede i 1921, da den unge republikk ennå slet med svære økonomiske problemer.

(...)

Sovjet-psykologien arbeider bevisst innenfor et politisk system hvis læresetninger de legger til grunn for sitt arbeid. Flesteparten av dem er pedagogiske psykologer med den oppgave å finne de beste muligheter for å realisere dette politiske system. Betrakterens oppgave blir å akseptere at dette er det de virkelig ønsker.

Arbeidspsykologien startet f. eks. med Lenins appell like etter revolusjonen om at nå måtte den unge sovjetstat «lære å arbeide». Så ble da denne gren utformet i henhold til marxistiske teser om «arbeidet som bevissthetens kilde», «mennesket som bevissthetens lærer», «tankens aktive karakter» og «individet som en kombinasjon av sosiale relasjoner». Den siste tese ble for øvrig underbygget da man i tretti-årene registrerte arbeiderkollektivets betydning for personlighetsdannelsen.

I den første tid gjorde man seg imidlertid skyldig i «alvorlige feilslutninger», idet man i tjue-årene hadde oppfattet «arbeid» bare som fysisk arbeid og sett bort fra de sosiale betingelser. (...) I dag er det klart at arbeidspsykologi i USSR også er personlighets- og sosialpsykologi.(...).

Mens en vestlig psykolog godt kunne tenke seg å undersøke det underliggende verdisystem, vil dette være en urimelig handling for en sovjet-psykolog. Vi finner det samme igjen i psykopatologien hvor f. eks. miljøets betydning eller underbevisste prosesser **ikke** behandles. Derimot er de på dette felt opptatt av slike ting som «normal og unormal arbeidsevne», «nedbryting eller underutvikling av vaner av betydning for arbeidsevnen», «tankeforstyrrelser» eller «misforhold mellom kunnskap og tanke i schizofreni».

Nok en måte å trekke frem forskjeller på ble gjort av Bronfenbrenner (USA) som la frem en interessant undersøkelse over forskjeller mellom sovjetungdommen og amerikansk ungdom. Her kommer det tydelig frem hvordan sovjetungdommen prøver å følge de sosiale normer som foreldrene og skole står for, også når det bare dreier seg om samvær ungdom imellom. Den amerikanske ungdom viste derimot tendens til å operere med forskjellige normer, alt ettersom foreldrene var bekjent med hva de foretok seg eller ikke. Om det de gjorde bare kom annen ungdom for øre, ble normene straks tøffere og mer opposisjonelle.

Bronfenbrenner (...) oppsummerte sine inntrykk ved å avslutte med omtrent følgende uttalelse:

«Det ser ut til å være enighet om at en sunn personlighetsutvikling forutsetter at man på en eller annen måte har kunnet være i opposisjon til det bestående og til de gjeldende normer. Når man så senere finner sin plass innenfor systemet, kan man gjøre det på et selvstendig og uavhengig grunnlag. Forskjellen mellom dere og oss gir forskjellige problemer underveis. Vi er kanskje for villig til å la de unge opponere, slik at vi kan få vanskeligheter med å få dem tilbake igjen til samfunnet. Dere lar på den andre siden kanskje de unge få for liten anledning til å protestere, og vil på den måten kunne risikere at de senere som voksne går inn i et system på en mer avhengig og uselvstendig måte enn ønskelig er. På den annen side er det ikke lett å kritisere deres moralske normer, for de er jo gode.»

Trygve Johnstad rapporterer fra den 18. internasjonale psykologikongress i Moskva 4–13, august 1966. Publisert i desemberutgaven 1966

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 56, nummer 11, 2018, side 1028